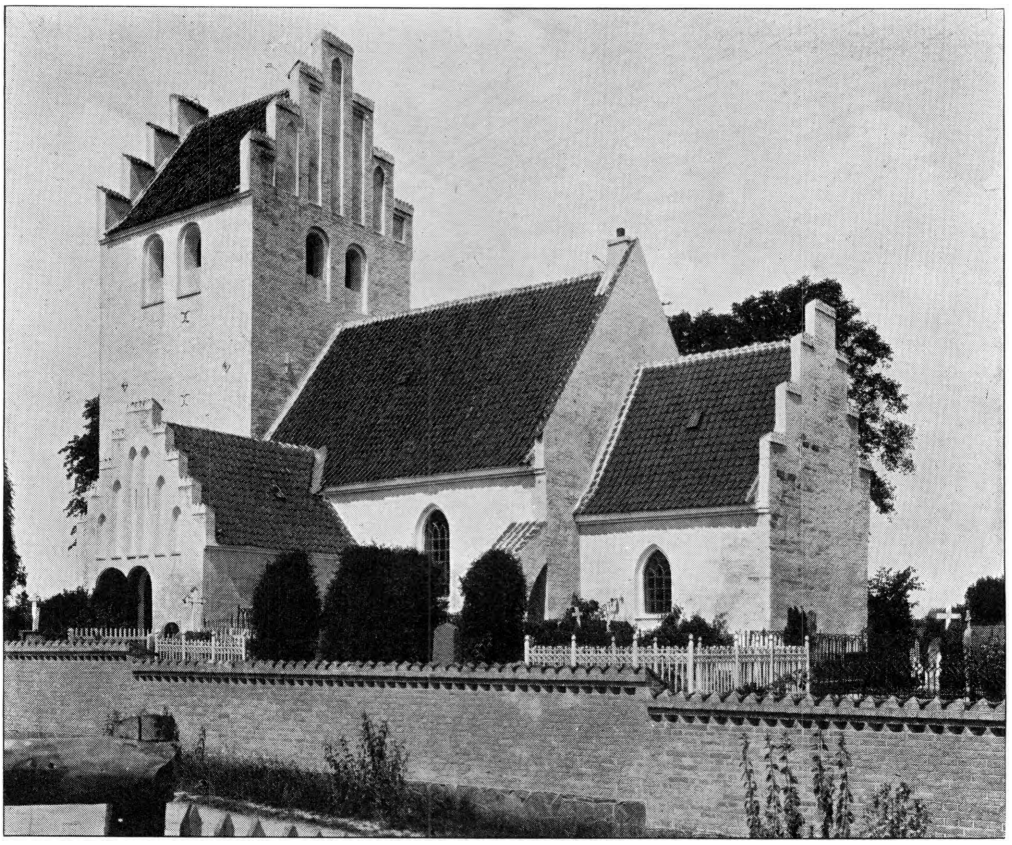

P. N. 1914

Fig. 1. Gjørslev. Ydre, set fra Sydøst.

GJØRSLEV KIRKE

BJEVERSKOV HERRED

Ejendomsforholdene svarer ganske til Vollerslev, hvortil Gjørslev er *Anneks.*

Tæt Nordøst for Kirken ligger et nu delvis sløjfet Voldsted, 11 × 11 m, tidligere omgivet af Mose og Grave. Jens Jensen Skytte af Gjørslev, Væbner, nævnes 1419—28.

Kirkebyen ligger ret østligt i Sognet, Kirken nordligt i Gjørslev By. Indtil for faa Aar siden markeredes Kirkegaardens tidligere Grænser af anselige Elme. I Grunden under et Ligkapel skal være brugt Kridtkvadre, som endnu 1875 sad i den gamle Hegnsmur, og hvori der var indridset Cirkelkors og Rosetter. *Kirkeladen* blev nedbrudt 1666—67 og 2000 Sten solgt til Vollerslev (Rgsk.).

Bygningen bestaar af Kor og Skib fra senromansk Tid samt gotisk Vesttaarn og Vaabenhus.

Den senromanske *Murstenskirke,* Kor og Skib, er opført af brede, gulladne Munkesten (26—27 × 13—13,5 × 9—9,5 cm; fem Skifter: 54 cm høje) i Munke-

skifte. Allerede før Vaabenhusets Opførelse er Murfladerne blevet berappede og hvidkalkede. Der er intet Sokkelled over Sylden, og oprindelig Gesims er ikke bevaret; bag Vaabenhuset træder Murens øverste Skifte ganske svagt tilbage. Koret, hvis Sydøsthjørne i den seneste Middelalder er helt ommuret med Kridtkvaderbælter, har nu glat Østgavl, uden Vindue, med syv i gotisk Tid paamurede Takker. Nordvinduet (o. 133 cm højt) er tilmuret; af et lignende Sydvindue ses kun Buen. Skibets Triumfgavl, der nu har nyere glat Kam, ses paa Indersiden at have været udsat for Brand, idet alle Sten er afskallede. Vestgavlen, hvis Konturer er afbrudt under Spærene, viser lignende, men svagere Brandspor. Langmurene, hvis Højde er o. 4,70 m, har ligesom i enkelte Kirker paa Stevns næppe haft mer end eet Vindue hver. Begge Vinduesbuerne har Prydstik af Løbere. Omkring Sydvinduet, der overskæres af Vaabenhustaget, ses Rester af en pudset og glittet Mørtelramme, som er markeret ved en dybt indskaaret Fure, 24 cm fra Karmkanten; over Vinduesbuen falder Mørtelrammen sammen med Overkanten af Løberskiftet, som den altsaa har dækket, og over den buede Fure skimtes en svag, vandret Rille. Lysningskarmen er i begge Vinduer af Mursten paa Højkant. Østligere i Nordmuren skimtes desuden et helt lukket, lavere siddende Vindue, som ikke kan være oprindeligt. Norddøren er ødelagt, Syddøren senere omdannet (se Fig. 9). Overvæggene, med uregelmæssige, rygskaarne Fuger, har været mørtelpudsede. I Korets Vesthjørner er Vægpudsen tydelig afglattet; i Skibet, hvis Vægpuds er grovere og hvidkalket, standser Mørtelen eet Skifte under de oprindelige Loftsbjælkehuller (15 × 17, 17 × 18 cm, i indbyrdes Afstand af 75—85 cm), saa at der maa have været Plankeloft under Bjælkerne. Murfladerne mellem dem har ligesom Taggavlene kun simpelt glattede Fuger. I Koret er Væggenes øverste Skifter ombyggede i sengotisk Tid.

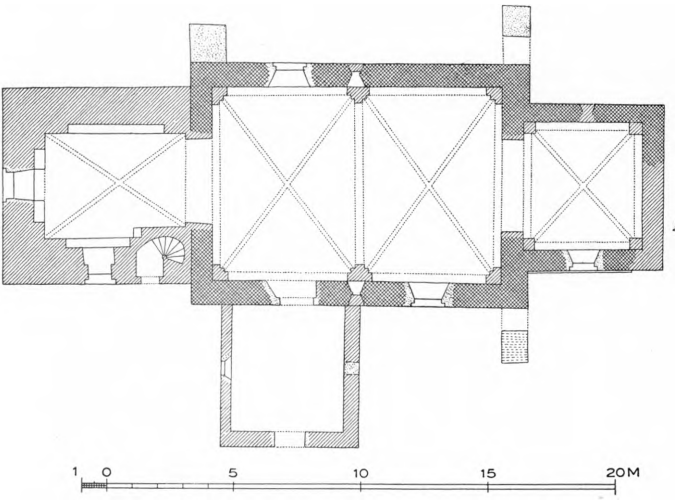

Fig. 2. Gjørslev. Plan. 1:300. Maalt af Mogens Clemmensen 1914. (C. G. Schultz 1931).

Gotiske Ændringer og Tilbygninger, af Munkesten i Munkeskifte, vistnok alle fra Tiden ved Aar 1500 ligesom de ovennævnte Dele af Korets Mure. Af *Hvælvene* har Korhvælvet svagt spidsende Vægbuer og Halvstensribber (ingen

Overribber), Skibets to, maaske noget yngre Hvælv spidsere Gjord- og Skjoldbuer, Kvartstensribber og buklede Kapper (brede Overribber). Den svagt spidsende Triumfbue er højere end Korhvælvets vestre Vægbue. Det spinkle *Tagværk* er over Skibet delvis sentmiddelalderligt, med Krydsbaand, over Koret fornyet med Brug af gammelt Tømmer.

Vaabenhus et, af gulladne Sten, har tilmuret, fladbuet Østglug og nitakket Gavl med seks spidsbuede Højblændinger, de to midterste lige høje.

Taarnet, hvis brede Munkesten (13—14 cm) veksler i Bælter med Kridtkvadre, har haft en Vestdør, nu ødelagt af et moderne Vindue, over hvis Buetop der i et spidsbuet Spejlfelt er indsat et plumpt Mandshoved, med stærkt fremspringende Skæg, efter den nuværende lokale Tradition forestillende »Manden, der har kørt Sten til Kirken«. Hovedet, som synes at være fra sengotisk Tid, skal have siddet over Skibets Norddør[1]. Taarnbuen er høj og spids; Taarnrummets Vægge har spidse Spareblændinger, af hvilke den søndre omfatter et 1926 genaabnet rundbuet Vindue i højt spidsbuet Spejl[2], dets Hvælv Halvstensribber og buklede Kapper (svære Overribber med Tværtrin). Der er intet Trappehus, men Vindeltrappen (med Kridtstensspindel) er indbygget i søndre Taarnmur. Mellemstokværket faar Lys ad en fladbuet Nordglug og har i Væggene tre retvinklede Sparenicher. Klokkestokværkets Glamhulpar er fladt rundbuede; de syvtakkede Gavle har Højblændinger, skiftevis spidsbuet og vandret afsluttede.

Bygningen staar hvidkalket (endnu 1917 lyst gulkalket med hvide Enkeltheder), Taget er teglhængt. Alle aabne Vinduer og Døre er linealgotiske, ligesom Gesimserne er ommurede og Skibet støttet af nye Stræbepiller, af hvilke de to ved Østhjørnerne har Form som Stræbebuer. Det Indre er glatpudset og hvidkalket. Alle Loftsvægge er kalkede.

KALKMALERIER

Paa Hvælvene blev o. 1875 iagttaget Kalkmalerier, som nu kun kendes gennem en meget mangelfuld Skitse. I en Kappe var malet et Krucifiks, i en anden Kristus i Getsemane, i de øverste Kappeflige Bølgeranker og paa Ribberne Sparremønstre, alt vist fra o. 1500[3].

INVENTAR

Altertavle i Bruskbarok (Fig. 3), paa nyt Bord, i Følge Præsteindberetning 1755 paa Kirkens Bekostning stafferet 1646 af Sigvort Urne, Lensmand paa Tryggevælde, »og var Hr. Povl Jacobsøn den Tid Præst«. Opbygningen er

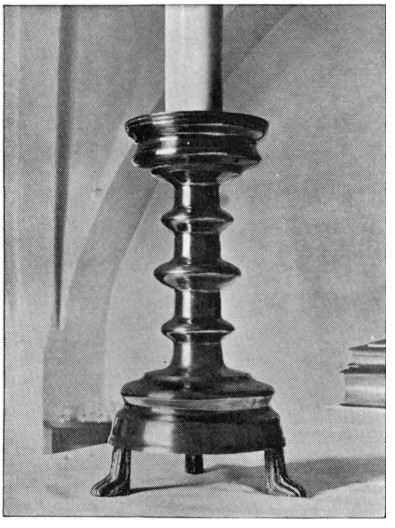
ret fri; de tre Hovedafsnit har ikke fælles lodrette Linier, og Midtfeltet bryder Storgesimsen helt op til Kronlisten. I Storfeltet staar en frit skaaret Krucifiksgruppe, i de nicheagtige Sidefelter stærkt fyldende Statuetter af Johannes Døber og Moses, i Topfeltet den opstandne Frelser over to romerske Krigere. Topkartouchens Spids har et lille, reliefskaaret C 4. Snitværket, der er livfuldt, men ret grovt, er gjort af samme Haand som Altertavlerne i Broby og Flinterup (Sorø A.) og Odden (Holbæk A.). Egetræsaadring dækker over ældre Stafferinger; 1833 blev Tavlen malet med hvidt, blaat og Guld. Den historiske Indskrift har sikkert staaet i Fodfeltet.

C. A. J. 1912

Fig. 3. Gjørslev. Altertavle fra o. 1646.

†*Alterklæde* og †*Messehagel*, begge fra 1699, var ved Kirkesynet 1832 højst maadelige (Kaldsbog).

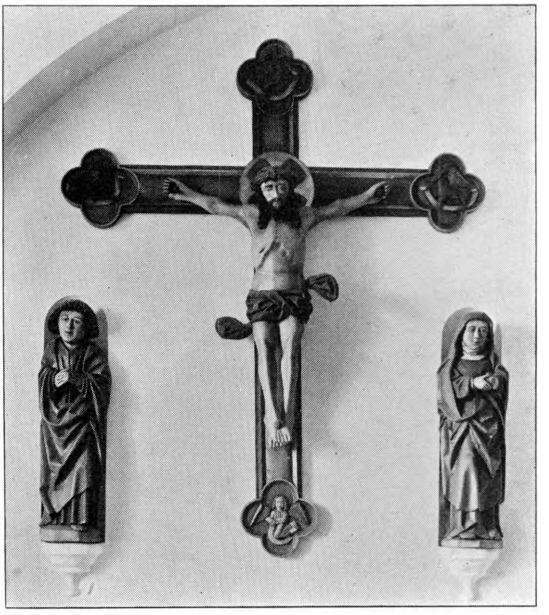
V. H. 1932

Fig. 4. Gjørslev. Gotisk Alterstage.

Altersølv. Kalk, 24 cm høj, af seksdelt Form. Paa Fodens Underside er graveret: »Sten Thomesen Johanne Bertels Dater 1652«. Nyere Bæger af kbh. Prøvesølv 1846; ulæseligt Mestermærke. *Disk,* sikkert fra 1700'erne, med utydeligt Mestermærke.

Alterstager (Fig. 4), gotiske, 31 cm høje, med treringet Cylinderskaft og hvilende paa tre Fødder med antydede Tæer. Under Foden Støberens Bomærke. (Se Oversigt. Metalarbejder).

Krucifiksgruppe fra 1511 (Fig. 5), oprindelig i Korbuen, nu fra Taarnrummet atter flyttet til Triumfvæggen over Korbuen. Paa en nu forsvundet Bjælke læstes (Præsteindberetnin-

P. N. 1914

Fig. 5. Gjørslev. Krucifiksgruppe fra 1511.

P. N. 1914

Fig. 6. Gjørslev. Prædikestol fra o. 1611.

gen 1755): »O! vos omnes qvi transitis per viam, attendite et videte, si dolor est similis dolori meo Anno domini 1511«. (»O! Alle I, der gaar forbi, standser og ser, om der gives nogen Smerte, der kan lignes med min. I det Herrens Aar 1511«.) Snitværkets Karakter svarer ganske til det nævnte Aarstal, men Figurerne er paafaldende undersætsige og Arbejdet i det hele naivt. Mariafigurens Hænder skal være delvis fornyede. Moderne broget Staffering, som forsøger at efterligne den oprindelige.

Font af gullandsk Kalksten, unggotisk, sikkert samtidig med Kirkens Opførelse (Fig. 8). Hele Foden samt Kummens Overkant er nygjort af Cement. I de ti Felter mellem Hjørneribberne ses følgende Figurer: skægløst plumpt Menneskehoved, Lam, to langstilkede, trefligede Blade, seksoddet Karvesnitstjerne, Rosetter, vekslende med Liljer og Egeblad. Øvre Tvm. med Cementkant 79 cm. Intet Afløb. *Fad* af haanddrevet Messing med Adams og Evas Uddrivelse af Paradis (Fig. 7). Nederlandsk Arbejde fra o. 1650. Tvm. 56 cm. *Daabskande* som i Bjeverskov.

Prædikestol i Højrenaissance af Tryggevældetype (Fig. 6), snedkret henimod 1611, vistnok af Hans Snedker i Enderslev. Paa Prædikestolen stod (malet): »Ao 1611 Ditlev Holck var Lensmand paa Tryggevælde da blev denne Prædickestoel giordt paa Kirkens Be-

kostning« (Præsteindberetning 1755). Evangelistfigurerne paa Hjørnerne, der endnu tilhører Værkstedets ældre Type, er magre og slanke, med langstrakte Hoveder; Lucas har Klæde over Hovedet. Konsollerne med de kraftigt skaarne Navne er vinkelbøjede ligesom de kassetterede Postamentfremspring. Storfelternes rundede Arkadeprofiler minder om Himlingøjetavlen. Fodens Hængeværk er forsvundet, men bevaret er det glatte Opgangspanel, med kannelleret Opgangsstolpe, og Himmelen med fire Topkartoucher, den ene med C 4, de andre med Englehoveder. Moderne Egetræsmaling.

P. N. 1914

Fig. 7. Gjørslev. Daabsfad fra o. 1650.

Stolestaderne harglatte Gavle, med moderne spidsbuet Afslutning, og arkadesmykkede Dørfløje fra o. 1630. Tidligere i Nordrækkens Østpanel, nu i Degnestolen, sidder to ældre Fyrretræsfelter med akantusfyldte Krydsbaand af midtsjællandsk Karakter fra omkr. 1570.

Paa et Rygstykke nær Taarnbuen er indkradset Navne og Aarstal 1628—88.

P. N. 1914

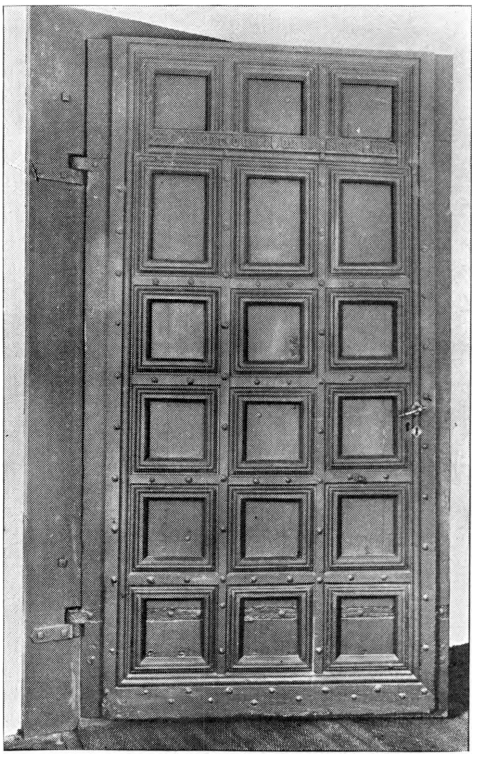
Fig. 8. Gjørslev. Unggotisk Font.

Dørfløj i Skibets Syddør, sengotisk, fra 1501, med paasømmet Rammeværk, som deler Fladen i 5 × 3 retvinklede Felter (Fig. 9). Paa det øverste, oprindelige Rammestykke er skaaret en latinsk Indskrift med Reliefminuskler: »Anno dni mdi hanc die gi«; mellem de enkelte Ord findes vekslende, ornamentale Skilletegn, efter »hanc« saaledes et bomærkelignende Kors. Den nu ret uklare Indskrift, hvis sammenskrevne Slutningsord maaske skal være »Georgii«, er afkortet, da Døren i nyere Tid er øget opefter; før den sidste Ændring har Overkanten været fladbuet[4]. Foruden denne Dørfløj fandtes 1755 en *†Yderdør* vistnok fra 1529 (»Anno MDXXIX, saa vidt man kan synes«).

Orgel fra 1926 (Arkitekt: O. Langballe).

†Ur — i Regnskabet 1665—66 nævnes et Sejerværk —, af Commerceraad Hans Benzon, nærmeste Ejer efter Baron Jens Juel, flyttet til Juellund, hvor det endnu 1755 stod »mod kgl. Befaling og Stiftsøvrigheds aarlige Erindringer«.

Klokke, med Versaler mellem Buefriser: »Convoco viventes quando fit concio sacra defleo defunctos cum tumulantur homo Hartwich gos mich anno 1615«. (»Menneske! Jeg kalder de levende sammen, naar der holdes hellig Forsamling, jeg begræder de døde, naar de stædes til Jorden«.) Klokkestøberens Efternavn, hvortil der er en tom Plads, var Quellichmeier. Paa Klokkelegemet en Cirkelmedaillon, 11 cm i Tvm., hvori Zeus med Tordenkile m. m., og paa Siderne af denne to andre Smaarelieffer: Moses og Johannes Døberen. Tvm. 94 cm. En † Klokke blev afgivet 1528. 1755 nævnes, at Kirken havde to Klokker, foruden den nuværende en større, som var i 4 Aar og derover til Omstøbning, men endnu ikke kommet tilbage. Paa den store stod: »Denne Klocke er støbt Ao 1585 i Sognepræstens Hans Matthiasens Tid«.

P. N. 1914

Fig. 9. Gjørslev. Dør fra 1501.

Klokkestol med Aarstal 1745 og 1891.

GRAVMINDER

†To *Faner,* nævnte 1755, fandtes lige ved Prædikestolen; den ene med tysk Indskrift over Henrik Giesche, Løjtnant til Hest ved Oberst Nummersens Regiment, født i Bremen Stift 1. Maj 1632, død 21. Aug. 1695, tjent Kongen i 36 Aar.

†Stort *Skilderi,* nævnt 1755, fandtes straks ved Epitafiet paa en Pille, med »Vor Herre paa Korset meget smukt afskildret«; ifølge Indskriften paa den underste Ramme var det skænket til Kirken 13. April 1703 af Nicolaus Neithardt og Anna Freidags.

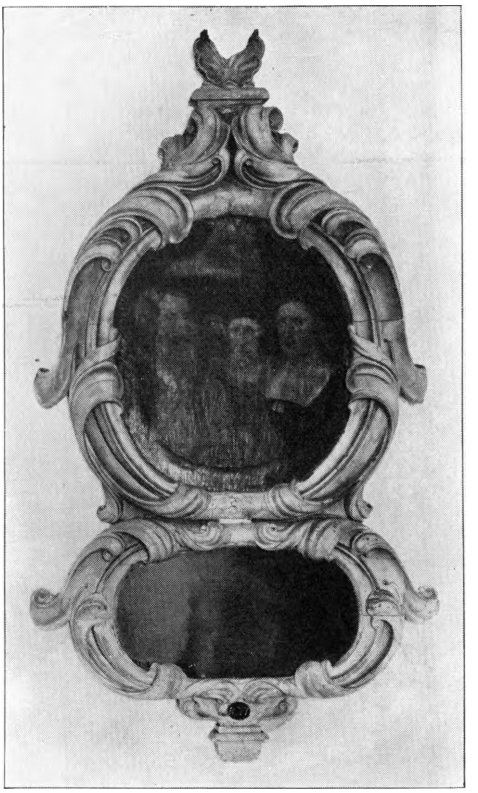
Epitaf, paa Nordvæggen, over Henrich Eilersen, død 1667 (Fig. 10). En graamalet Sandstensramme i Form af to ovale Barokkartoucher omfatter et Maleri og en tom, sort Marmorplade. Nederst i Rammen sidder et lille ovalt, sort Marmorstykke med nymalet Aarstal 1677. Det ovale Portrætmaleri paa Lærred, 89 × 78 cm, viser Brystbilleder af en Kvinde mellem to Mænd; i den mørke Baggrund skærer tre gule Lysstraaler sig ned fra oven. — Til Epitafiet svarer en *Gravsten* med Versaler i Tværskrift: »Denne Sten oc Begrafhelsis Sted tilhører ... Hendrich Eilersen, vonhaftig udi Giørsløf« og Hustru Hylleborg Michelsdaatter og Arvinger 1677, 2. Juli. Under Skriften 3 Bomærke-

skjolde (Anker, Aks, Kors af fire Ankere) og: PNGAD (Hilleborgs første Mand)[5], HMD og HES. Samme Mærker stod (1755) paa Epitafiet. Ølandssten, 215 × 147 cm, før i Koret, nu rejst i Vaabenhuset.

Paa Vaabenhusets Væg er endvidere opsat to *Sandsten,* den ene 158 × 89 cm, med Skriveskrift, over Tobias Borrebye, født 1711, død i G. 1785, og Hustru Lucia Tenter, født 1729, død 1787, bekostet af Sønnen Jacob; den anden, 197 × 97 cm, med indlagte Hjørnerosetter af Marmor, over Ane Jørgens Datter, født 29. Septbr. 1772, død 7. Juni 1817.

†Gravsten over Simon Knudsen, 1711—85, Skytte paa Giesegaard.

Malet Trætavle over faldne 1850, opsat 1851, med Vers.

V. H. 1932

Fig. 10. Epitafium over Henrich Eilersen død 1667.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—71 (RA). — Kirkebog 1770—1814 (LA). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1759 (LA), 1772 (NM). — Museumsindberetninger af Sophus Müller og Erik Schiødte 1875, Mogens Clemmensen og Poul Nørlund 1914, C. A. Jensen 1916. Revideret af C. A. J. og V. H. 1932.

[1] A. Petersen: Vallø. S. 354—56. [2] Opmaaling af Ark. O. Langballe 1926 (NM). [3] Magnus Petersen: Kalkmalerier. S. 142 siger med Urette: o. 1550. [4] Hetsch: Industrielle Tegninger for Bygningssnedkere 1879. [5] Personalhist. Tidsskr. 6. R. II, 213.

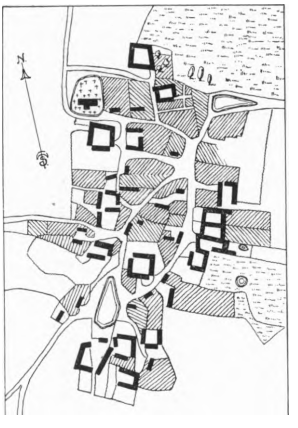

Fig. 11. Gjørslev 1797.